

1. Утворення СРСР.
2. Індустріалізація.
3. Колективізація.

Література:

1. Полянський П.Б. Всесвітня історія. 1914 – 1939: Підруч. для 10-го загальноосвіт. навч. закл. / П.Б.Полянський. – К.: Генеза, 2010. – с. 112 – 122
2. Ладиченко Т.В. Всесвітня історія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: профіл. рівень / Т.В.Ладиченко, С.О.Осмоловський. – К.: Генеза, 2010. – с.232 – 239

1. Утворення СРСР.

На початку 20 – х рр. радянська влада була встановлена в **Росії, Україні, Білорусії, Закавказзі**. В цих регіонах протягом громадянської війни склався своєрідний **військово-господарський союз**.

Проекти утворення СРСР та їх реалізація:

- автономізація;
- конфедерація;
- соціалістична федерація.

29 грудня 1922 р. у Кремлі відбулася конференція уповноважених представників - делегацій національних республік, що затвердила проекти Декларацій про утворення СРСР і проект Союзного Договору.

30 грудня 1922 р. прийнято Декларацію і Договір про утворення СРСР на I Загальносоюзному з'їзді Рад. Обрано ЦВК СРСР на чолі з М.Калініним і РНК СРСР на чолі з В.Леніним. II з'їзд Рад, що відбувся в січні 1924 р., **31 січня** прийняв Конституцію СРСР, яка закріпила створення нової держави.

2. Індустріалізація.

У **20-ті роки Радянська Росія продовжувала відставати в промисловому розвитку від країн Заходу**. Назріла необхідність створення потужної важкої промисловості й техніко-технологічної перебудови всього народного господарства. З 1928 р. Сталін розпочав політику надзвичайних заходів щодо селянства й прискорених темпів розвитку індустріалізації.

Індустріалізація – процес створення великого машинного виробництва і на цій основі перехід від аграрного до індустріального суспільства.

У грудні 1927 р. XV з'їзд ВКП(б) проголосив курс на прискорення індустріалізації. За розробленим і затвердженим першим п'ятирічним планом обсяг промислового виробництва протягом трьох років мав зрости на 37,7%. **Перша п'ятирічка** – 1928/29 – 1932/33 господарчі роки.

ЦК ВКП(б) 9 травня 1929 р. прийняв постанову «Про соціалістичне змагання заводів і фабрик». У листопаді 1929 р. у «Правді» вийшла стаття **Й.Сталіна «Рік великого перелому»**, проголошено курс на форсування індустріалізації.

Поширився стаханівський рух (О.Стаханов у 1935 р. перевиконав денну норму видобутку вугілля у 14 разів).

Цілі індустріалізації:

- ліквідація техніко-економічної відсталості, розвиток нових галузей промисловості;
- досягнення техніко-економічної незалежності;
- укріплення оборонного потенціалу країни;
- підведення технічної бази під відстале сільське господарство.

Особливості індустріалізації:

- можливість використання лише внутрішніх джерел фінансування;
- перекис у бік важкої промисловості;
- брак кваліфікованих кадрів;
- форсовані темпи;
- жорстка централізація економіки, директивне господарювання.

Джерела фінансування:

- перекачування коштів з легкої та харчової промисловості;
- податки з населення;
- «ножиці цін»;
- внутрішні позики;
- інфляція;
- збільшення продажу горілки;
- збільшення експорту сировини й продовольства;
- економія на соціальній сфері;
- експлуатація праці в'язнів;
- розвиток патріотичного ставлення до індустріалізації – перевиконання норм, надурочні роботи, суботники.

Грандіозні плани не було виконано, але країна зробила великий крок уперед. Було введено до ладу гіганти промисловості: Дніпрогес, Туркестансько-Сибірську залізницю (Турксиб), тракторні заводи в Харкові та Челябінську, автомобільні заводи в Москві та Нижньому Новгороді, металургійні комбінати в Магнітогорську й Кузнецьку, «Запоріжсталь».

П'ятирічка була важливим етапом індустріалізації. За 1933-1937 рр. було введено до дії 4500 підприємств, досить швидко розвивалися легка й харчова галузі промисловості.

Результати індустріалізації:

- перетворення СРСР на потужну індустріальну країну;
- будівництво заводів і фабрик, розвиток нових галузей промисловості;
- організація виробництва всього необхідного всередині країни;
- покращення технічного оснащення сільського господарства;
- створення потужного ВПК;
- укріплення ролі партії;
- підірваний розвиток сільського господарства, галузей легкої та харчової промисловості.

3. Колективізація.

Здійснення індустріалізації потребувало значних коштів. Й.Сталін стверджував, що в країні є необхідні для здійснення індустріалізації ресурси, але реальним джерелом валюти був лише хліб.

Ще у 1917-1920 рр. виникли перші колгоспи. Улітку 1918 р. було створено «комбідни». Це було наслідком об'єднання селянських господарств за активного сприяння держави. Залежно від міри усуспільнення колективні господарства поділялися на кілька типів: ТОЗи, артіль, комуни.

На початку 1928 р. внаслідок вибухнула «криза хлібозаготівель», і Сталін висунув **гасло суцільної колективізації**. За першим п'ятирічним планом в СРСР намічалось об'єднати у колгоспи 18-20% селян, а в Україні - 30%. **Гасло суцільної колективізації** було офіційно проголошене на листопадовому (1929 р.) пленумі ЦК ВКП (б).

Колективізація сільського господарства в СРСР – масове створення колгоспів, що супроводжувалось ліквідацією одноосібних господарств, переданням у колгоспи землі, реманенту, худоби.

Завдання колективізації:

- перекачування коштів із села у місто на потреби індустріалізації;
- забезпечення промисловості дешевою робочою силою;

- вирішення продовольчої проблеми в країні;
- ліквідація заможного селянства;
- укріплення впливу держави на приватний сектор у сільському господарстві.

Основні елементи колективізації:

- примусове усупільнення землі, засобів виробництва, худоби;
- позбавлення селян прав розпоряджатися вирощеною продукцією через обов'язкові постачання державі за значно нижчими цінами, ніж ринкові;
- розкуркулення, тобто вилучення зі сфери сільськогосподарського виробництва, позбавлення громадянських прав і виселення до Сибіру тих селян, що чинили опір насильницькій колективізації;
- натуральна платня за послуги МТС;
- з 1934 р. – паспортна система, за якою заборонялась видача паспортів на селі.

У січні 1930 р. було опубліковано **постанову ЦК ВКП(б) «Про темпи колективізації й про заходи допомоги держави колгоспному будівництву»**. Україна належала до групи районів, де колективізацію планувалося завершити восени 1931 р. або навесні 1932 р. Загальну колективізацію було заплановано як **комунізацію** з утворенням господарств максимального рівня усупільнення, тобто усупільнювались корови, дрібна худоба, птахи. Така практика зустріла різкий опір селян.

Щоб зробити колективізацію можливою, було вирішено знищити найбільш заможний прошарок селянства, до складу якого входили всі селяни, що не хотіли усупільнення. Порядок розкуркулення розробила спеціальна комісія на чолі з В.Молотовим.

1 лютого 1930 р. ЦВК і РНК СРСР прийняли **постанову «Про заходи щодо соціалістичної перебудови сільського господарства в районах суцільної колективізації, щодо боротьби з куркульством»**. Боротьбі з куркульством надавали подобу закону. У 1930 р. надруковано перелік ознак «куркульських господарств», серед яких визначались – наявність млина, крупорушки, олійниці та інших підприємств та пристроїв, де застосовувався механічний двигун; постійне здавання в оренду техніки з механічним двигуном, заняття торгівлею.

7 серпня 1932 р. – закон «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності» (Закон про п'ять колосків). Засуджено 55 тис. селян.

Політика грабінницького викачування продовольства із села призвела до страшного **голоду 1932-1933 рр. в Україні, на Кубані, Волзі та Дону**, від якого загинуло, за різними даними, більше **7 млн. чол.**

У 1937 р. колективізацію було, в основному, завершено. У колгоспи було об'єднано майже 97 % селянських господарств.

Результати та наслідки колективізації:

- фізичне знищення заможного селянства, люмпенізація селян;
- дезорганізація сільськогосподарського виробництва;
- скорочення поголів'я худоби;
- повне одержавлення сільськогосподарського виробництва;
- масове переселення селян у міста.

Питання для самоперевірки:

1. Зробіть порівняльну характеристику проектів утворення СРСР.
2. Коли утворено СРСР?
3. Прокоментувати особливості індустріалізації.
4. Визначити наслідки колективізації.